

Številka: 007-236/2019/14

Ljubljana, 11. 10. 2019

PROGRAM IZVEDBE UKREPOV ZA PREPREČEVANJE ŠIRJENJA IN ZATIRANJE VIROIDNIH ZAKRNELOSTI HMELJA ZA OBDOBJE 2019–2021

1. UVOD

Kljub izvajanju predpisanih ukrepov se je nepričakovano zelo razširila huda viroidna zakrnelost hmelja, neozdravljiva bolezen hmelja, ki lahko povzroči veliko gospodarsko škodo. Obsežno širjenje zelo nevarne bolezni hmelja je zaskrbljujoče in predstavlja resno grožnjo v pridelavi hmelja v Sloveniji. Dosedanji ukrepi kljub izvajanju in nadzoru očitno niso bili zadostni za izkoreninjenje te bolezni, zato je bilo potrebno izdelati strokovne podlage in možne ekonomske posledice za pridelovalce in proračun v primeru opustitve uradnih ukrepov, nadaljevanja z veljavnimi uradnimi ukrepi ali sprejetja novih, strožjih ukrepov. Na podlagi teh in usklajevanja s Strokovnim odborom za hmeljarstvo pri Kmetijsko gozdarski zbornici Slovenije so bili sprejeti dodatni nujni in strožji ukrepi z Odločbo o nujnih ukrepih za preprečevanje vnosa in širjenja viroidne zakrnelosti hmelja (Uradni list RS, št. 16/19; v nadaljnjem besedilu: Odločba o nujnih ukrepih).

Ker gre v primeru viroidne zakrnelosti hmelja za množičen izbruh ali epifitocijo (to je nenaden izbruh in hitro širjenje neke rastlinske bolezni, ko glede na zastopanost, čas, kraj in prizadete vrste rastlin rastlinski škodljivi organizmi presežajo pričakovano število primerov in obseg pojava), Vlada Republike Slovenije, na podlagi 12.a člena Zakona o zdravstvenem varstvu rastlin (Uradni list RS, št. 62/07 – uradno prečiščeno besedilo, 36/2010,40/14 – ZIN-B in 21/18 – ZNORG; v nadaljnjem besedilu: ZZVR-1), sprejme Program izvedbe ukrepov za preprečevanje širjenja in zatiranje viroidnih zakrnelosti hmelja za obdobje 2019–2021 (v nadaljnjem besedilu: program) in določi stroške izvedbe predpisanih ukrepov. S programom se zagotavlja finančna pomoč za nadomestilo stroškov preprečevanja in zatiranja viroidnih zakrnelosti hmelja ter za odpravo škode zaradi viroidnih zakrnelosti hmelja posameznim oškodovancem. S programom se zagotavljajo tudi sredstva za nadomestilo stroškov prevoza in uničenja okuženih rastlin.

S ciljem zagotovitve uspešnosti novih ukrepov, so se le-ti začeli izvajati takoj po sprejetju Odločbe o nujnih ukrepih. Z njihovim izvajanjem so nastali stroški, ki jih ni bilo mogoče vnaprej planirati, zato sredstva v finančnih načrtih Uprave Republike Slovenije za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin (v nadaljnjem besedilu: UVHVVR) in Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (v nadaljnjem besedilu: MKGP) za leto 2019 niso zagotovljena. Zato se v letu 2019 zagotovijo sredstva v višini 1.708.700,00 evra, s prerazporeditvijo pravic porabe v skladu z 42. členom Zakona o javnih financah (Uradni list RS, št. 11/11 – uradno prečiščeno besedilo, 14/13 – popr., 101/13, 55/15 – ZFisP, 96/15 – ZIPRS1617 in 13/18), iz tekoče proračunske rezervacije, na podlagi dejansko upravičenih zahtevkov oškodovancev in stroškov spremljanja zdravstvenega varstva rastlin. V letih 2020 (v višini 594.145,00 evra) in 2021 (v višini 397.328,00 evra) sredstva za ta namen načrtuje MKGP v okviru limitov finančnega načrta za pripravo proračunov za leti 2020 in 2021.

V programu je podana ocena stroškov izvedbe programa na podlagi sedaj znanih podatkov. Situacija se lahko spremeni, saj ni mogoče vnaprej oceniti obnašanja viroida in izraženosti bolezenskih znamenj, ki so pogojena tudi z vremenskimi pogoji. Program izvedbe ukrepov se lahko spremeni glede na: obseg ugotovljenih okužb zaradi novo odkritih žarišč viroida, termina izruvanja korenin okuženih rastlin, upravičenosti imetnika do odškodnine, vlaganja zahtevkov imetnikov uničenih rastlin za odškodnino, koriščenja možnosti odvoza rastlinskih ostankov v uradno odobrene obrate za uničenje rastlin. V primeru spremembe stroškov programa bo pripravljena sprememba programa.

V izvajanje tega programa so vključeni MKGP, UVHVVR, Agencija Republike Slovenije za kmetijske trge in razvoj podeželja (v nadaljnjem besedilu: AKTRP) in Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije (v nadaljnjem besedilu: IHPS).

2. PRAVNE PODLAGE IN SPLOŠNE DOLOČBE

- Zakon o zdravstvenem varstvu rastlin (Uradni list RS, št. 62/07 – uradno prečiščeno besedilo, 36/10, 40/14 – ZIN-B in 21/18 – ZNOrg),
- Odločba o nujnih ukrepih za preprečevanje vnosa in širjenja viroidnih zakrnelosti hmelja (Uradni list RS, št. 16/19),
- Pravilnik o ukrepih in postopkih za preprečevanje vnosa in širjenja škodljivih organizmov rastlin, rastlinskih proizvodov in nadzorovanih predmetov (Uradni list RS, št. 31/04, 142/04, 142/04, 66/07, 104/09, 13/10, 74/11 in 30/14),
- Pravilnik o odškodninah na področju zdravstvenega varstva rastlin (Uradni list RS, št. 27/03, 33/05, 30/07 in 74/11),
- Zakon o kmetijstvu (Uradni list RS, št. 45/08, 57/12, 90/12 – ZdZPVHVVR, 26/14, 32/15, 27/17 in 22/18).

2.1 Splošne določbe o shemah pomoči in individualni pomoči zunaj sheme

Pomoč za nadomestilo stroškov ukrepov preprečevanja in zatiranja viroidnih zakrnelosti hmelja iz točke 7.1 tega programa ter pomoč za odpravo škode zaradi viroidnih zakrnelosti hmelja iz točke 7.2 tega programa (odškodnine za uničene rastline hmelja) se upravičencem dodeli v skladu z Uredbo Komisije (EU) št. 702/2014 z dne 25. junija 2014 o razglasitvi nekaterih vrst pomoči v kmetijskem in gozdarskem sektorju ter na podeželju za združljive z notranjim trgom z uporabo členov 107 in 108 Pogodbe o delovanju Evropske unije (UL L št. 193 z dne 1. 7. 2014, str. 1), zadnjič spremenjeno z Uredbo Komisije (EU) 2019/289 z dne 19. februarja 2019 o spremembi Uredbe (EU) št. 702/2014 o razglasitvi nekaterih vrst pomoči v kmetijskem in gozdarskem sektorju ter na podeželju za združljive z notranjim trgom z uporabo členov 107 in 108 Pogodbe o delovanju Evropske unije (UL L št. 48 z dne 20. 2. 2019, str. 1), (v nadaljnjem besedilu: Uredba 702/2014/EU).

IHPS-u, ki ne izpolnjuje meril za mikro, mala in srednja podjetja, se pomoč za odpravo škode zaradi viroidnih zakrnelosti hmelja (odškodnine za uničene rastline hmelja) iz točke 7.2 tega programa dodeli v skladu s splošnimi pogoji in pogoji iz poglavja 1.2.1.3. Smernic Evropske unije o državni pomoči v kmetijskem in gozdarskem sektorju ter na podeželju za obdobje od 2014 do 2020 (UL C št. 204 z dne 1. 7. 2014, str. 1), zadnjič spremenjenih z Obvestilom Komisije o spremembi Smernic Evropske unije o državni pomoči v kmetijskem in gozdarskem sektorju ter na podeželju za obdobje od 2014 do 2020 (UL C št. 403 z dne 9. 11. 2018, str. 10; v nadaljnjem besedilu: smernice EU).

Pomoč za nadomestilo stroškov odvoza in uničenja rastlin hmelja iz točke 7.3 tega programa se upravičencem dodeli v skladu z Uredbo Komisije (EU) št. 1408/2013 z dne 18. decembra 2013

o uporabi členov 107 in 108 Pogodbe o delovanju Evropske unije pri pomoči *de minimis* v kmetijskem sektorju (UL L št. 352 z dne 24. 12. 2013, str. 9), zadnjič spremenjeno z Uredbo Komisije (EU) 2019/316 z dne 21. februarja 2019 o spremembi Uredbe (EU) št. 1408/2013 o uporabi členov 107 in 108 Pogodbe o delovanju Evropske unije pri pomoči *de minimis* v kmetijskem sektorju (UL L št. 511 z dne 22. 2. 2019, str. 1); (v nadaljnjem besedilu: Uredba 1408/2013/EU).

Shema pomoči po tem programu v skladu z Uredbo 702/2014/EU velja do 30. junija 2021. Do tega datuma je možno prevzemati obveznosti za izplačilo pomoči (vlaganje zahtevkov), medtem ko se pomoč lahko izplača tudi po tem datumu. Pomoč za nadomestilo stroškov ukrepov preprečevanja in zatiranja viroidnih zaknelosti hmelja iz točke 7.1 tega programa in pomoč za odpravo škode zaradi viroidne zaknelosti hmelja (odškodnine) iz točke 7.2 tega programa se izplača v štirih letih po datumu nastanka stroškov ali izgube, kot to določa šesti odstavek 26. člena Uredbe 702/2014/EU.

Evropski komisiji se omogoči spremljanje sheme pomoči in individualne pomoči po tem programu.

2.2 Upravičenci in vlagatelji

Upravičenec do pomoči po tem programu je fizična ali pravna oseba, ki izpolnjuje merila za mikro, mala ali srednja podjetja, kot so opredeljena v 2. točki prvega odstavka 2. člena Uredbe 702/2014/EU, se na ozemlju Republike Slovenije ukvarja s primarno kmetijsko proizvodnjo, kot je opredeljena v 5. točki prvega odstavka 2. člena Uredbe 702/2014/EU, in je vpisana v register kmetijskih gospodarstev (v nadaljnjem besedilu: RKG)

IHPS je upravičenec do individualne pomoči zunaj sheme v okviru ukrepa iz točke 7.2 tega programa in do pomoči *de minimis* v okviru ukrepa iz točke 7.3 tega programa.

Individualna pomoč na podlagi sheme pomoči ali zunaj sheme pomoči po tem programu se ne dodeli, kadar se ugotovi, da je okužbo z viroidno zaknelostjo hmelja povzročilo namerno dejanje ali malomarnost upravičenca glede na dvanajsti odstavek 26. člena Uredbe 702/2014/EU.

Do pomoči po tem programu niso upravičene fizične ali pravne osebe, ki nimajo poravnanih dolgov na podlagi izterjave nezakonito dodeljene pomoči glede na peti odstavek 1. člena Uredbe 702/2014/EU.

Podjetje v težavah, kot je opredeljeno v 14. točki prvega odstavka 2. člena Uredbe 702/2014/EU, ni upravičeno do pomoči po tem programu, razen do pomoči za stroške ukrepov izkoreninjenja škodljivih organizmov na rastlinah iz točke 7.1.1 tega programa in do pomoči za odpravo škode zaradi napada škodljivih organizmov na rastlinah iz točke 7.2 tega programa pod pogojem, da je podjetje zaradi izgub ali škode, ki jih je povzročil napad škodljivih organizmov na rastlinah, postalo podjetje v težavah.

V skladu s točko a) sedmega odstavka 1. člena Uredbe 702/2014/EU se pomoč po tem programu ne sme pogojevati z obveznostjo, da ima upravičenec svoj sedež v Sloveniji.

Enotno podjetje je podjetje iz drugega odstavka 2. člena Uredbe 1408/2013/EU.

Vlagatelj je fizična ali pravna oseba, ki vloži vlogo oz. zahtevek za pomoč v skladu s tem programom.

2.3 Upravičeni stroški

Stroški, upravičeni do pomoči po tem programu, so stroški, nastali po začetku veljavnosti Odločbe o nujnih ukrepih, to je od 16. 3. 2019.

V skladu z Uredbo 702/2014/EU pomoč ne sme biti pogojena z obveznostjo upravičenca, da uporabi blago, proizvedeno v Sloveniji, ali storitve, ki jih podjetja ponujajo v Sloveniji.

2.4 Zgornja meja in intenzivnost pomoči

Pomoč za nadomestilo stroškov zaradi ukrepov preprečevanja in zatiranja viroidnih zakrnelosti hmelja iz točke 7.1 tega programa ter pomoč za odpravo škode zaradi viroidnih zakrnelosti hmelja (odškodnine za uničene rastline hmelja) iz točke 7.2 tega programa, ki jih prejme upravičenec, vključno s plačili na podlagi drugih nacionalnih ukrepov ali ukrepov Evropske unije ali zavarovalnih shem, za iste upravičene stroške, so omejeni na 100 % upravičenih stroškov v skladu s trinajstim odstavkom 26. člena Uredbe 702/2014/EU.

V zvezi s pomočjo za nadomestilo stroškov odvoza in uničenja rastlin zaradi viroidnih zakrnelosti hmelja skupni znesek vseh pomoči *de minimis*, ki se odobri in izplača upravičencu ali enotnemu podjetju, ne sme presežati zgornjih mej iz 3. člena Uredbe 1408/2013/EU. Pomoč se ustrezno zniža, če bi bila z odobreno pomočjo upravičencu po tem programu presežena navedena omejitev.

2.5 Združevanje oz. kumulacija pomoči

Pomoč po tem programu se lahko dodeli hkrati na podlagi več shem ali skupaj z individualno pomočjo zunaj sheme pod pogojem, da skupni znesek pomoči za iste upravičene stroške ne presega največje intenzivnosti pomoči iz 26. člena Uredbe 702/2014/EU.

Pomoč po tem programu se lahko združuje skupaj s katerokoli drugo državno pomočjo v zvezi z istimi upravičenimi stroški, ki se deloma ali v celoti prekrivajo samo, če s takim združevanjem ni presežena največja intenzivnost pomoči iz 26. člena Uredbe 702/2014/EU.

Pomoč po tem programu se lahko v zvezi z istimi upravičenimi stroški združuje s plačili iz drugega odstavka 81. člena in 82. člena Uredbe (EU) št. 1305/2013 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 17. decembra 2013 o podpori za razvoj podeželja iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP) in razveljavitvi Uredbe Sveta (ES) št. 1698/2005 (UL L št. 347 z dne 20. 12. 2013, str. 487), zadnjič spremenjene z Delegirano uredbo Komisije (EU) 2018/162 z dne 23. novembra 2017 o spremembi Priloge I k Uredbi (EU) št. 1305/2013 Evropskega parlamenta in Sveta ter priloge II in III k Uredbi (EU) št. 1307/2013 Evropskega parlamenta in Sveta (UL L št. 30 z dne 2. 2. 2018, str. 6), če s takim združevanjem ni presežena intenzivnost pomoči iz 26. člena Uredbe 702/2014/EU.

Pomoč po tem programu se v zvezi z istimi upravičenimi stroški lahko združuje s pomočjo *de minimis*, če s takim združevanjem ni presežena intenzivnost pomoči, ki je določena v 26. členu Uredbe 702/2014/EU.

Če je upravičenec, razen v primarni kmetijski proizvodnji, dejaven v enem ali več gospodarskih sektorjih ali opravlja dejavnosti, ki spadajo na področje uporabe Uredbe Komisije (EU) št. 1407/2013 z dne 18. decembra 2013 o uporabi členov 107 in 108 Pogodbe o delovanju Evropske unije pri pomoči *de minimis* (UL L št. 352 z dne 24. 12. 2013, str. 1; v nadaljnjem besedilu: Uredba 1407/2013/EU), se pomoč *de minimis*, dodeljena po tem programu za dejavnosti v sektorju primarne kmetijske proizvodnje, lahko združuje s pomočjo *de minimis*,

dodeljeno sektorjem ali dejavnostim v gospodarstvu, do zgornje meje, določene v Uredbi 1407/2013/EU, če je z ločitvijo dejavnosti ali stroškov zagotovljeno, da primarna kmetijska proizvodnja ne prejema pomoči *de minimis*, dodeljene v skladu z Uredbo 1407/2013/EU.

Če je upravičenec, razen v primarni kmetijski proizvodnji, dejaven v sektorju ribištva in akvakulture, se pomoč *de minimis*, dodeljena po tem programu za dejavnosti v sektorju primarne kmetijske proizvodnje, lahko združuje s pomočjo *de minimis*, dodeljeno sektorju ribištva in akvakulture, do zgornje meje, določene v Uredbi Komisije (EU) št. 717/2014 z dne 27. junija 2014 o uporabi členov 107 in 108 Pogodbe o delovanju Evropske unije pri pomoči *de minimis* v sektorju ribištva in akvakulture (UL L št. 190 z dne 28. 6. 2014, str. 45; v nadaljnjem besedilu: Uredba 717/2014/EU), če je z ločitvijo dejavnosti ali stroškov zagotovljeno, da primarna kmetijska proizvodnja ne prejema pomoči *de minimis*, dodeljene v skladu z Uredbo 717/2014/EU.

2.6 Oblika pomoči

Pomoč v okviru ukrepov iz točke 7.1 tega programa (spremljanje zdravstvenega stanja in testiranje razmnoževalnega materiala) se upravičencem dodeli kot subvencionirana storitev, izplača pa se izvajalcu teh storitev glede na enajsti odstavek 26. člena Uredbe 702/2014/EU. Pomoč v okviru ukrepov iz točke 7.2 in 7.3 tega programa se dodeli v obliki nepovratnih sredstev neposredno upravičencem.

2.7 Preglednost, hramba dokumentacije in poročanje

UVHVVR predloži MKGP-ju informacije o shemi pomoči po tem programu v skladu z drugim odstavkom 9. člena Uredbe 702/2014/EU in informacije o individualni pomoči zunaj sheme po tem programu v skladu s točko (128) smernic EU za objavo na spletni strani <https://www.gov.si/drzavni-organi/ministrstva/ministrstvo-za-kmetijstvo-gozdarstvo-in-prehrano>. Te informacije so na voljo splošni javnosti najmanj deset let od zadnje dodelitve pomoči po tem programu.

UVHVVR in AKTRP poročata MKGP-ju o dodeljenih pomočeh po tem programu v skladu s pravilnikom, ki ureja način dajanja podatkov in poročanje o državnih pomočeh s kmetijskega področja.

UVHVVR in AKTRP hranita dokumentacijo o pomoči po tem programu deset let od datuma, ko je bila dodeljena zadnja individualna pomoč po tem programu.

2.8 Določba o mirovanju

Pomoč po tem programu v okviru sheme pomoči v skladu z Uredbo 702/2014/EU se upravičencem dodeli po pridobitvi obvestila Evropske komisije o prejemu povzetka informacij in identifikacijske številke sheme pomoči. UVHVVR na svoji spletni strani objavi obvestilo o prejemu zgoraj omenjenega obvestila Evropske komisije.

Individualna pomoč za odpravo škode iz točke 7.2 tega programa se IHPS dodeli potem, ko UVHVVR na svoji spletni strani objavi obvestilo o prejemu sklepa Evropske komisije, s katerim le-ta potrdi združljivost individualne pomoči zunaj sheme, temelječe na tem programu in smernicah EU z notranjim trgov Evropske unije.

3. VIROIDNE ZAKRNELOSTI HMELJA

Na hmelju poznamo dve viroidni obolenji, ki povzročata zakrnelost in deformacije rastlin. Prvo bolezen, ki jo imenujemo »viroidna zakrnelost hmelja«, povzroča Hop stunt viroid (HSVd) in drugo, ki je precej agresivnejša, pa povzroča Citrus bark cracking viroid (CBCVd) in jo imenujemo »huda viroidna zakrnelost hmelja«.

Viroida se med seboj ločita po inkubacijski dobi in agresivnosti. V primeru okužb hmelja s HSVd prva bolezenska znamenja opazimo šele 3-5 let po okužbi, medtem ko v primeru okužb hmelja s CBCVd prihaja do prvih bolezenskih znamenj že 4 mesece do 1 leta po okužbi. Prav tako je razvoj bolezni pri CBCVd mnogo hitrejši in agresivnejši, saj rastline popolnoma odmrejo 3-5 let po okužbi, medtem ko s HSVd okužene rastline preživijo več kot 10 let in ne propadejo.

Bolezen na hmelju je bila do avgusta 2019 odkrita samo v Sloveniji. Tudi iz Nemčije poročajo o potrditvi hude viroidne zakrnelosti na hmelju. Zaradi svojega potenciala je v Evropi prepoznan kot nevaren škodljiv organizem rastlin, ki lahko močno prizadene celotno evropsko hmeljarstvo in je kot tak uvrščen na opozorilno listo Evropske organizacije za varstvo rastlin (EPPO). Zaradi biologije in načina prenosa je viroid trdovraten za izkoreninjenje.

V Sloveniji smo na hmelju potrdili prisotnost obeh viroidov. Oba viroida spadata med nevarne povzročitelje bolezni, ki lahko občutno ogrozijo pridelavo hmelja. Zato so bili leta 2011 na podlagi Zakona o zdravstvenem varstvu rastlin uvedeni uradni ukrepi za obvladovanje HSVd. Zaradi naknadnega odkritja CBCVd je bila leta 2015 izdana Odločba o nujnih ukrepih za preprečevanje vnosa in širjenja viroidnih zakrnelosti hmelja (Uradni list RS, 21/15), ki predpisuje ukrepe za preprečevanje širjenja in zatiranje obeh viroidov.

V letih 2015 do 2018 HSVd na hmelju v Sloveniji ni bil več potrjen. Zaskrbnjujoče pa je širjenje viroida CBCVd, ki predstavlja resno grožnjo v pridelavi hmelja v Sloveniji. Ima hitro dinamiko širjenja, predvsem zaradi specifične agrotehnike v hmeljarstvu, ki v času vegetacije povzroča idealne pogoje za mehanski prenos. Okužene rastline zaostanejo v rasti, prihaja do izrazitega krajšanja in zbitosti členkov glavnih trt in stranskih poganjkov, zato okužene rastline večinoma ne dosežejo višine hmeljske žičnice. Listi ostajajo manjši in nekoliko mehurjasti. Storžki so izrazito manjši in lažji in nepravilnih oblik. Bolezen močno prizadene tudi koreniko.

Slika 1: Zmanjšana rast okuženih rastlin (levo) in manjši storžki iz okuženih rastlin (skrajno desno)

4. STANJE OKUŽB Z VIROIDNIMI ZAKRNELOSTIMI HMELJA V SLOVENIJI

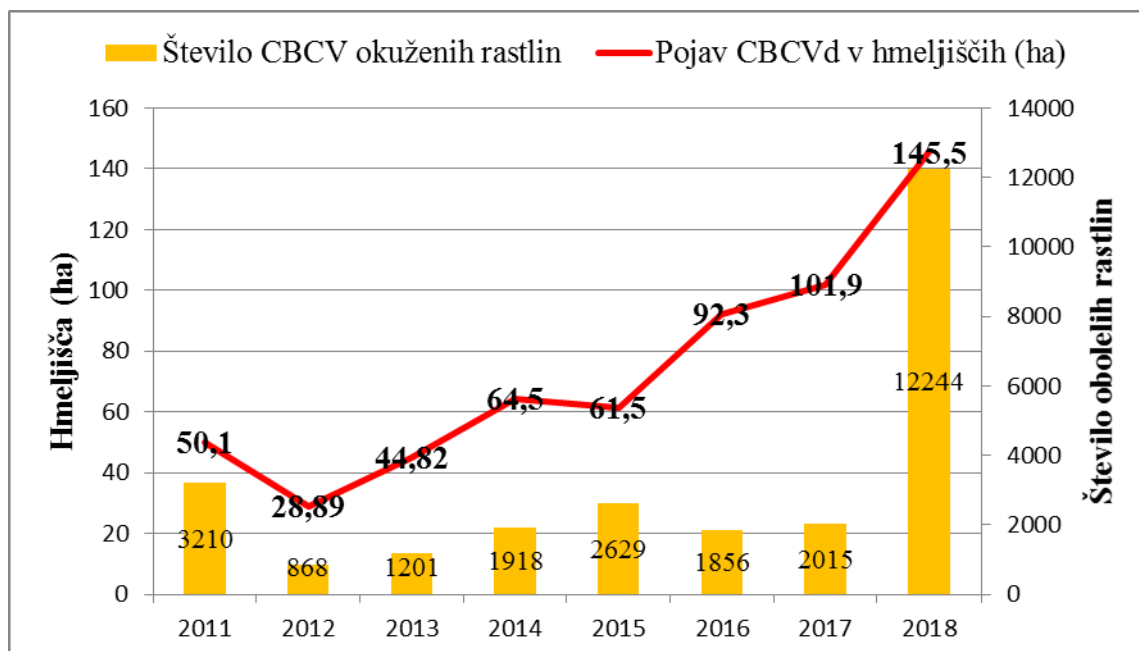
Po podatkih SURS je pridelava hmelja v Sloveniji v letu 2018 obsegala 1.667 ha, do sedaj evidentirane okužbe z viroidno zakrnelostjo hmelja pa 145 ha, kar predstavlja 8,7 % vseh hmeljišč. Povprečna stopnja okuženosti nasadov je 3,8 % (0,001-44,8 %). Večina okuženih nasadov in kmetijskih gospodarstev se nahaja v Občini Žalec.

Stanje okužb z viroidnimi zakrnelostmi ugotavlja IHPS, ki opravlja naloge po pooblastilu UVHVVR. IHPS vsako leto v okviru programa dela izvaja zdravstvene preglede hmeljišč in ob sumu odvzame vzorce za testiranje na navzočnost obeh viroidov. Na podlagi njihovih ugotovitev fitosanitarni inšpektor odredi predpisane ukrepe.

Glede na pridobljene izkušnje od leta 2015 do 2018 izvajanje dosedanjih ukrepov omogoča le zadrževanje širjenja, ne pa tudi izkoreninjanje. Pri upoštevanju trenda napredovanja okužb zadnjih treh let lahko v naslednjih letih sledi propad nekaterih kmetijskih gospodarstev ter razširitev okužbe na večino površin slovenske proizvodnje hmelja.

V letu 2018 se je na nekaterih hmeljiščih, kjer niso bili pravočasno izvedeni ukrepi odstranjevanja okuženih rastlin, pokazal ves potencial bolezni. V enem hmeljišču je bilo okuženih in z vidno zmanjšano rastjo 44,8 % rastlin (rezultati po letih v Preglednici 1).

Iz preglednice v nadaljevanju je razvidno veliko povečanje površin okuženih hmeljišč v letu 2018. Iz povzetka ocene tveganja, ki je opisana v 5. točki tega programa izhaja, da se z upoštevanjem takšnega napredovanja bolezni predvideva, da bo CBCVd v naslednjih 10 letih prizadel med 400 in 600 ha hmeljišč z letnim napredovanjem okužbe nad 100 ha, velikost okuženih kmetijskih gospodarstev pa bo presegla 1.000 ha. Seveda bodo pri tem najbolj prizadeta že okužena posestva, kjer bi večletno izčrpavanje proizvodnje najverjetneje pomenilo tudi opuščanje pridelave.

Slika 2: Pregled števila CBCVd okuženih rastlin v okuženih nasadih v Sloveniji v obdobju 2011-2018

Vir: Poročilo programa preiskave: Citrus bark cracking viroid (CBCVd) in hop stunt viroid (HSVd) v letu 2018

5. POVZETEK OCENE TVEGANJA

Prva ocena tveganja je bila pripravljena leta 2015 in na podlagi te predpisani ukrepi z Odločbo o nujnih ukrepih za preprečevanje vnosa in širjenja viroidnih zakrnelosti hmelja (Uradni list RS, št. 21/15). Glede na nova znanstvena spoznanja na podlagi CRP projekta (št. V4-1405) in strokovnih nalog s področja zdravstvenega varstva rastlin ter ugotovitev o pojavu širjenja CBCVd na okuženih območjih je bila ocena tveganja v letu 2019 posodobljena. Povzetek ocene tveganja je v nadaljevanju.

Glavne ugotovitve: Pojav CBCVd na hmelju predstavlja vzorčni primer prenosa do sedaj manj pomembnega viroida na novega gostitelja, na katerem povzroča agresivna bolezenska znamenja in visoko gospodarsko škodo. Na hmelju se CBCVd zelo hitro širi, predvsem zaradi specifične agrotehnike v hmeljarstvu, ki v času vegetacije povzroča idealne pogoje za mehanski prenos, visokega obsega rastlinskih ostankov, ter vegetativnega razmnoževanja hmelja. Z vidika širjenja je potrebno izpostaviti tudi visoko gostoto hmeljišč na vseh hmeljarskih območjih Slovenije, ki so si lastniško prepletene, kar povečuje tveganje za širjenje bolezni med posestvi. CBCVd se na pridelovalnem območju hmelja v Sloveniji že pojavlja in lahko ogrozi celotno pridelavo hmelja v Sloveniji.

Poti prenosa: pot prenosa omogoča okužen rastlinski sok, ki na orodju in opremi ostaja kužen do 14 dni. CBCVd se na daljše razdalje prenaša z okuženim sadilnim materialom, deli rastlin (hmeljevina) in mehanizacijo ter orodjem, na obutvi, z rokami, kolesnicami. Prenos z živalmi je minimalen, s srednjo negotovostjo. Sveži storžki so lahko pot prenosa, vendar grede v neposredno predelavo in ni možen prenos na gojene rastline. Minimalno negotovost predstavljajo ostanki storžkov, ki se uporabljajo pri hladnem hmeljenju in morebitnem odlaganju teh odpadkov v naravo. Vendar je pri tem treba poudariti, da zakonodaja predvideva uničenje okuženih rastlin pred obiranjem hmelja, kar pomeni, da v proces obiranja zaidejo le latentno okužene rastline, ki pa predstavljajo relativno nizek (odvisno od velikosti žarišča) delež rastlin.

Pelod, seme in plevelna vegetacija glede na opravljene analize nimajo vloge pri širjenju CBCVd. Prav tako CBCVd nima znanih vektorjev.

Verjetnost ustalitve na prostem in v rastlinjakih je velika, saj je to že dokaz ustalitve v Sloveniji.

Vpliv na območju navzočnosti: CBCVd v deželah pridelovalkah agrumov ne spada med pomembne povzročitelje bolezni.

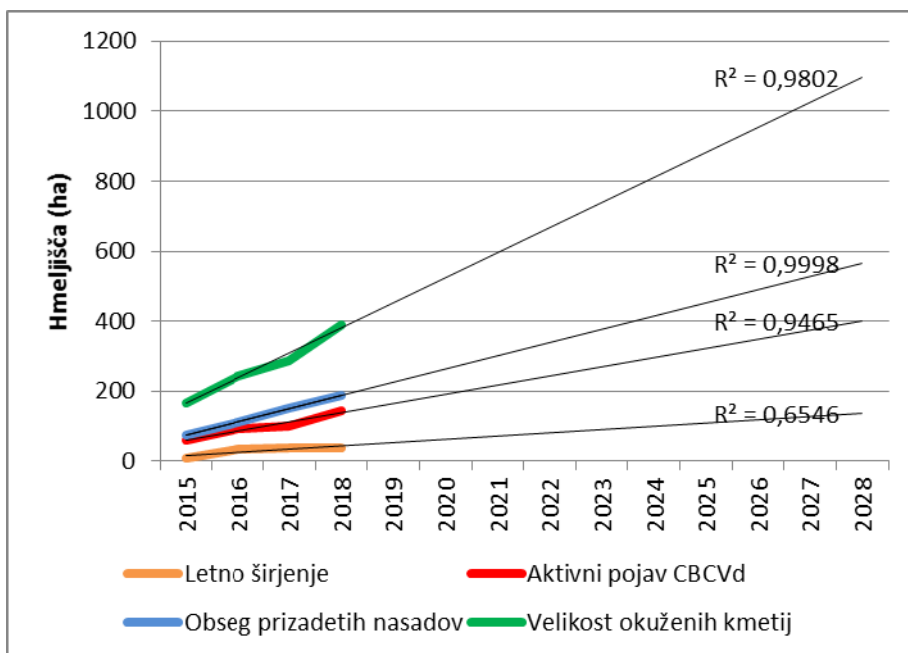
Gospodarska škoda: Vpliv CBCVd na pridelek in proizvodnjo hmelja je zelo visok, saj rastline v primeru okužb pričnejo zaostajati v rasti že v prvem letu po okužbi in odmrejo v času 3–5 let. Slovenija spada med 6 najpomembnejših pridelovalk hmelja na svetu, ki s 95 % izvozom letno ustvari približno 24 milijonov evrov prometa. Ker se hmelj goji v obliki trajnih nasadov, ki zahtevajo visoko stopnjo vlaganj, je tako stopnja gospodarske škode ob okužbah zelo visoka. V primeru neizvajanja fitosanitarnih ukrepov lahko pričakujemo nastanek visoke gospodarske škode, ki se lahko zaradi mednarodne povezanosti hmeljarske proizvodnje razširi tudi na ostale hmeljarske dežele Evropske unije.

Analiza pojava bolezni v zadnjih 3 letih kaže, da dosednji ukrepi omogočajo le zadrževanje okužbe in ne izkoreninjenja, saj v večini okuženih nasadov vsakoletno odkrivamo obolele rastline. Na okuženih kmetijskih gospodarstvih prevladuje predvsem ukrep lokalnega uničevanja obolelih rastlin, ki je uspešen le v primeru hitre intervencije manjših žarišč, v primeru večjih žarišč pa ta ukrep ne zadostuje. Prav tako se je izkazalo, da zakonsko odrejen prag za uničenje nasada v obsegu 20 % okuženih rastlin (brez upoštevanja varovalnega pasu) ni dosegel svojega namena oz. je previsok. Tako na okuženih kmetijskih gospodarstvih vir okužbe, kljub

izvajanju predpisanih ukrepov, vsakoletno ostaja in prispeva k nastanku novih žarišč. Predvsem kmetijska gospodarstva z večjim številom obolelih nasadov na ta način ne morejo uspešno zmanjševati deleža obolelih nasadov, ampak se soočajo s cikličnim ponavljanjem okužb nasadov in posledično izčrpavanjem proizvodnje. K razširitvi bolezni je v zadnjem obdobju prispevalo tudi prikrievanje ali neizvajanje ukrepov na nekaterih kmetijskih gospodarstvih.

V letu 2018 se je površina okuženih hmeljišč s CBCVd občutno povečala v primerjavi s prejšnjimi leti. Z upoštevanjem takšnega napredovanja bolezni se predvideva, da bo CBCVd v naslednjih 10 letih prizadel med 400 in 600 ha hmeljišč z letnim napredovanjem okužbe nad 100 ha, velikost okuženih kmetijskih gospodarstev pa bo preseгла 1000 ha (Slika 3). Seveda bodo pri tem najbolj prizadeta že okužena posestva, kjer bi večletno izčrpavanje proizvodnje najverjetneje pomenilo tudi opuščanje pridelave.

Slika 3: Projekcija širjenja CBCVd v Sloveniji na osnovi trenda širjenja v zadnjih 3 letih

Vir: Poročilo programa preiskave: Citrus bark cracking viroid (CBCVd) in hop stunt viroid (HSVd) v letu 2018

Predlagani fitosanitarni ukrepi preprečevanja viroidnih okužb večinoma temeljijo na programu preiskav, uničevanju obolelih rastlin, higienskih ukrepih, proizvodnji certificiranega sadilnega materiala, žlahtnjenju odpornejših ali tolerantnih sort in v nekaterih primerih navzkrižni odpornosti.

Negotovosti:

Epidemiološki dejavniki:

Zaradi neznanosti o načinu prenosa okužbe CBCVd na rastline hmelja v Sloveniji je s srednjo negotovostjo ocenjena pot vnosa. Na osnovi bližine primarnega žarišča in nelegalnega odlagališča gospodinjskih odpadkov ter potrditve okuženosti plodov agrumov (5 % okuženost) v trgovinskih centrih sklepamo, da je najverjetneje prišlo do prenosa CBCVd na hmelj iz plodov agrumov. Poskus simulacije prenosa je potrdil to možnost. Sedaj je tudi predpisano ločeno zbiranje in predelava biološko razgradljivih odpadkov in se ostanki agrumov ne odlagajo nenadzorovano. Obstaja tudi možnost vnosa CBCVd preko okrasnih agrumov in nekaterih okrasnih rastlin. Zastopanost CBCVd pri teh še ni bila preverjena. Verjetnost prenosa je majhna, saj se okrasne rastline ne gojijo v bližini hmeljišč.

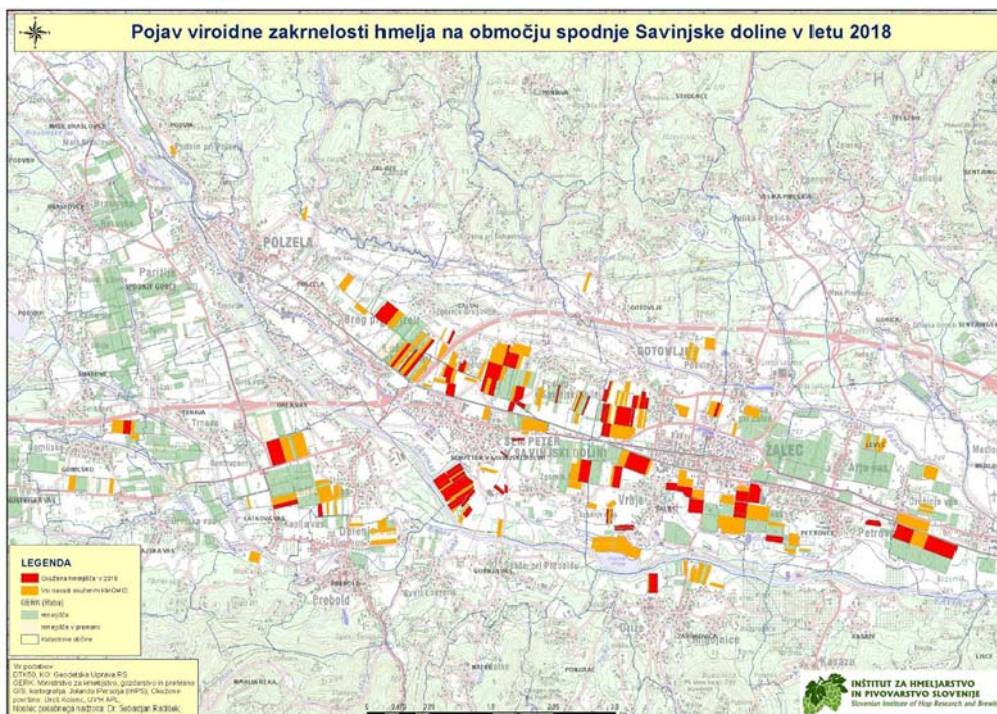
Negotovosti ostajajo še pri spektru gostiteljskih rastlin in posledično pri možnosti širjenja v ogroženem območju. V okviru prvih testiranj nekaterih kulturnih vrst, ki se gojijo v bližini okuženih območij in pogosteje zastopanih plevelov nismo odkrili novih gostiteljev. Izjema je grenkoslad, ki smo ga z umetnimi okužbami potrdili kot potencialnega novega gostitelja, vendar ni sestavni del plevelne vegetacije hmeljišč. Zaradi odkrivanja novih gostiteljev CBCVd (nedavno pistacija) je potrebno nadaljevati s testiranjem potencialnih gostiteljev, predvsem flore, ki uspeva na okuženih območjih. Nizka stopnja negotovosti obstaja za širjenje CBCVd z divjadjo (zajci, srne in ptice). Z živalmi je bil do sedaj dokazan prenos viroidov le v primeru okuženega rastlinskega soka na rogovih koz, ki so jih pridelovalci pasli v sadovnjakih.

Agronomski in izvedbeni dejavniki:

V okviru programa preiskave IHPS letno pregleda od 140 do 170 ha nasadov. Pri tem del nasadov okuženih kmetijskih gospodarstvih ostaja nepregledan in lahko vpliva na dejansko stanje okuženosti hmeljišč. Prav tako smo se v preteklih letih soočali z neizvajanjem ukrepov na nekaterih posestvih, kljub odrejenim inšpekcijskim ukrepom. To je na določenih območjih prispevalo k razširitvi bolezni tudi na ostala kmetijska gospodarstva.

6. UKREPI NA OKUŽENEM OBMOČJU

V skladu z Odločbo o nujnih ukrepih je celotno ozemlje Republike Slovenije določeno kot posebno nadzorovano območje, kjer se zagotavlja zdravstveno varstvo hmelja z ugotavljanjem zdravstvenega stanja hmelja in izvajajo ukrepi. V Sloveniji so območja pridelave hmelja na Štajerskem in Koroškem. Največ okuženih območij je na Štajerskem, v Spodnji Savinjski dolini.

Slika 4: Okužena in hmeljišča in izkrčena hmeljišča v premeni s prepovedjo sajenja v letu 2018 v spodnji Savinjski dolini

Z visoko stopnjo zaupanja lahko zaključimo, da največjo možnost za izkoreninjenje bolezni predstavljajo ukrepi, ki so določeni z Odločbo o nujnih ukrepih, ki jo je na podlagi ZZVR-1 izdal generalni direktor UVHVVR.

V Načrtu izrednih ukrepov za izkoreninjenje viroidnih zakrnelosti hmelja v Sloveniji št. U3430-30/2019-4 z dne 27. 5. 2019 so natančneje določeni ukrepi za izkoreninjenje viroidnih zakrnelosti hmelja, še zlasti glede higienskih ukrepov, ravnanja z okuženimi rastlinami in načinov uničenja okuženih hmeljnih rastlin. Opisane so tudi naloge posameznih izvajalcev v skladu s predpisi in pooblastili, z namenom doslednega in usklajenega izvajanja.

Načrt izrednih ukrepov je dostopen na spletni strani UVHVVR:

http://www.uvhvvr.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/zdravje_rastlin/slovenska_zakonodaja/skodljivi_organizmi/hmeljev_viroid/

Za okuženo območje se šteje kmetijsko gospodarstvo, ki je posest ali skupina zemljišč, z vsemi pripadajočimi objekti, stroji in opremo in ima eno ali več hmeljišč, kjer je bila z diagnostično preiskavo potrjena navzočnost s HSVd ali CBCVd in mu je dodeljena identifikacijska številka kmetijskega gospodarstva KMG-MID.

Seznam ter grafični prikaz okuženih območij in mest pridelave je objavljen na spletni strani UVHVVR:

http://www.uvhvvr.gov.si/si/delovna_podrocja/zdravje_rastlin/nevarni_skodljivci_in_bolezni_rastlin/karantenski_skodljivi_organizmi/posebno_nadzorovani_skodljivi_organizmi/huda_viroidna_zakrnelost_hmelja/

Ukrepi:

- Obseg uničenja okuženih rastlin je večji kot v dosedanjih ukrepih: uniči se vse rastline hmelja, ki rastejo v isti vrsti in v dveh sosednjih vrstah na vsako stran hmeljišča, kjer je bila potrjena okužba. To je pomembno za odstranitev tudi latentno okuženih rastlin, ki še ne kažejo bolezenskih znamenj. Na podlagi potrjenih okužb v letu 2018 je bilo spomladi 2019 odrejeno uničenje pet vrst v hmeljišču. Ukrep je pomemben zaradi velikega tveganja za širjenje CBCVd iz okuženih delov hmeljišč na neokužena hmeljišča in neokužena območja.
- V primeru novo ugotovljene okužbe v rastni dobi v letu 2019 pa se, takoj po potrditvi okužbe, odstrani nadzemne dele okuženih rastlin z znamenji, ostale rastline v petih vrstah pa po obiranju. Sektor z okuženimi rastlinami se do obiranja vidno označi in izvaja dodatne higienske ukrepe po obdelavi tega sektorja hmeljišča.
- Za okuženo območje se šteje mesto pridelave (KMG-MID), ki je posest ali skupina zemljišč, z vsemi pripadajočimi objekti, stroji in opremo in ima eno ali več hmeljišč, kjer je bila z diagnostično preiskavo potrjena navzočnost s HSVd ali CBCVd.
- Čas uničenja podzemnih delov hmelja je do 31. maja ali do 31. oktobra, če ostane površina brez rastlin (praha).
- Prepovedano je sajenje gostiteljskih rastlin (hmelj, kumara, paradižnik, jajčevac, krizantema, agrumi, kumkvat) na mestu uničenih rastlin hmelja za 2 leti (premena).
- Prepovedana je pridelava sadik in razmnoževalnega materiala na okuženem kmetijskem gospodarstvu, ki se obravnava kot okuženo območje.
- Zaradi možnosti širjenja viroida iz že okuženih nasadov na novo zasajene nasade in doseganja cilja čimprejšnjega izkoreninjenja viroida na okuženem kmetijskem gospodarstvu je prepovedano sajenje novih nasadov. V prehodnih določbah je predpisan ukrep za okužena kmetijska gospodarstva, na katerih bi posadili hmelj v letu 2019. Status okuženega kmetijskega gospodarstva se v tem primeru podaljša za eno leto, ko kmetijsko gospodarstvo sicer že izpolnjuje pogoje za izgubo statusa okuženega kmetijskega gospodarstva, zaradi ugotavljanja morebitnih novih okužb.

- Okuženo območje se ne šteje več za okuženo po preteku dveh zaporednih rastnih dob brez navzočnosti bolezenskih znamenj CBCVd ali HSVd ali potrditve njune navzočnosti z diagnostično preiskavo ali po odstranitvi vseh rastlin hmelja z okuženega območja.

V skladu z dosedanjimi ukrepi je bilo predpisano uničenje rastlin hmelja, pri katerih je bila potrjena okužba ali ugotovljena bolezenska znamenja in rastlin hmelja v isti vrsti v razdalji do dveh metrov. Uničenje vseh rastlin hmelja v hmeljišču ali na delu hmeljišča inšpektor odredi, če je okuženih s HSVd ali CBCVd več kot 20 odstotkov rastlin hmelja v tem hmeljišču ali delu hmeljišča. Glede na izkušnje zadnjih let in strokovna spoznanja omenjeni ukrepi ne zadoščajo za izkoreninjenje CBCVd in je zato nujno sprejeti strožje ukrepe, pri katerih se upošteva načine prenosa CBCVd in pridobljene izkušnje ter zajame širše potencialno okužene rastline, pri katerih se znamenja okužbe še ne kažejo zaradi latence. Na osnovi analiz letnega napredovanja okužb v posameznih nasadih se uvede naslednji ukrep: uničenje vrste v nasadu v kateri se odkrijejo okužene rastline in dveh sosednjih vrst na vsako stran. Ob morebitni strokovni oceni se lahko obseg uničenja tudi poveča. Ob potrditvi okužbe se omenjeno območje ustrezno označi z namenom izvajanja higienskih ukrepov, hkrati pa se do obiranja pridelka sproti uničujejo obolele rastline. Po obiranju pridelka se prične proces krčitve, najprej z lokalno uporabo herbicidov nato pa z mehanskim izoravanjem.

Lokacije okužb iz leta 2018 so podrobno opisane (GERK, vrsta in številka rastline v vrsti) v zapisniku o zdravstvenem pregledu in inšpekcijski odločbi. Zato se je ukrepe pred začetkom vegetacije v letu 2019 odredilo na ugotovljeno stanje okuženih rastlin v letu 2018. Tako drastično omejimo širjenje in prispevamo k izkoreninjanju bolezni že v letu 2019. V primeru neizvajanja inšpekcijskih odločb in s tem posledično razširitve bolezni je potrebno izvesti izvršbo ukrepov po drugi osebi na stroške kršitelja.

CBCVd se, poleg rastlinskega soka, prenaša z deli rastlin (sveža hmeljevina) in podzemni deli hmelja, zato je predpisano uničenje ostankov v odobrenih obratih ali zakopom ali s termično obdelavo (kompostiranje, anaerobna razgradnja v bioplinarnah) ali odvozom na urejene deponije. Možno je tudi uničenje s sežigom, vendar se zaradi varovanja okolja ta ukrep odredi izjemoma ali se ga izvede v sežigalnicah.

Po odstranitvi okuženih in potencialno okuženih rastlin velja prepoved gojenja hmelja in uničevanje izrastkov iz starega hmelja (premena). Namen premene je temeljito očiščenje tal starega hmelja in s tem ponovitev nastanka okužb. Na podlagi strokovnih spoznanj je mogoče skrajšati obdobje prepovedi gojenja hmelja (premene) na okuženih območjih. S pravilno in temeljito izvedbo se da doseči uničenje ostankov hmelja v 2 letih ob lokalni uporabi herbicidov jeseni oziroma spomladi. Na ta način bi hitreje obnovili proizvodnjo. Pomembno je premeno podaljšati še za 2 leti, če inšpektor pri nadzoru ugotovi slabo izvedbo premene (zeleni izrastki).

CBCVd se prenaša z rastlinskim sokom preko mehanizacije, opreme, orodja, obuval, rok. Zato je pri izvajanju del na okuženem hmeljišču nujno čiščenje in razkuževanje orodja, mehanizacije, traktorskih koles, obutve, rok in ostale opreme, ki se uporablja na okuženem območju pred njihovo uporabo na drugih hmeljiščih v okviru istega mesta pridelave. Čiščenje in razkuževanje se izvaja v skladu z načrtom ukrepov, ki je objavljen na spletni strani UVHVVR:

http://www.uvhvvr.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/zdravje_rastlin/slovenska_zakonodaja/sk_odljivi_organizmi/hmeljev_viroid/

Z namenom pridelave razmnoževalnega materiala ali sadik hmelja, neokuženega s hudo viroidno zakrnelostjo hmelja se ta izvaja na neokuženi enoti pridelave, ki mora izpolnjevati predpisane pogoje. Pooblaščen izvajalec opravi zdravstveni pregled nasada najmanj enkrat letno na enoti pridelave, ki je namenjena pridelavi razmnoževalnega materiala ali sadik hmelja, in 20 metrskem širokem varovalnem pasu, ki obdaja enoto pridelave.

Neokužena enota pridelave je lahko na odprtem ali v zavarovanem prostoru. Pri delu v zavarovanem prostoru mora imetnik rastlin hmelja izvajati higienske ukrepe, ki so objavljeni na spletni strani UVHVVR:

(http://www.uvhvvr.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/zdravje_rastlin/slovenska_zakonodaja/sk_odljivi_organizmi/hmeljev_viroid/). Pridelava sadilnega materiala v zavarovanih prostorih, zajema vzdrževanje certificiranih matičnih rastlin (IMR, OMR), iz katerih poteka brezvirusna pridelava certificiranih sadik A.

7. VSEBINA PROGRAMA UKREPOV

7.1 Ukrepi za preprečevanje širjenja in zatiranje virodnih zakrnelosti hmelja

7.1.1 Spremljanje zdravstvenega stanja in ugotavljanje navzočnosti viroida

Zdravstveno stanje hmelja se ugotavlja z zdravstvenimi pregledi hmelja, ki jih izvaja IHPS kot nosilec javnega pooblastila UVHVVR v skladu z ZZVR-1. Ti vključujejo vizualne preglede hmelja ter v primeru suma na okužbo s HSVd ali CBCVd odvzem uradnih vzorcev rastlin hmelja za diagnostične preiskave. Diagnostične preiskave uradnih vzorcev za potrditev okužbe s HSVd ali CBCVd izvaja pooblaščen laboratorij IHPS v okviru javnega pooblastila UVHVVR.

V skladu s 6. členom ZZVR-1 in Odločbo o nujnih ukrepih je zdravstvene preglede hmeljišč dolžan izvajati tudi imetnik rastlin hmelja, ki mora o sumu na pojav viroidne zakrnelosti hmelja obvestiti pristojnega fitosanitarnega inšpektorja ali IHPS kot izvajalca javnega pooblastila. Na podlagi obvestila imetnika rastlin se opravi zdravstveni pregled hmeljišča ter odvzame vzorce za testiranje na CBCVd. Ne glede na to, pa IHPS opravi zdravstvene preglede glede na tveganje za pojav CBCVd na vseh hmeljiščih okuženih kmetijskih gospodarstev. Takojšnje odkrivanje bolezenskih znamenj je pomembno za preprečevanje širjenja CBCVd na druga hmeljišča znotraj kmetijskega gospodarstva ali na druga okužena območja.

V okviru tega programa v letu 2019 načrtujemo povečan obseg zdravstvenih pregledov hmeljišč, vzorčenj in testiranj z namenom zgodnjega odkrivanja okužb in izvajanja hitrih ukrepov za uničevanje okuženih rastlin hmelja. Načrtujejo se pregledi:

- vseh hmeljišč pri 23 okuženih kmetijskih gospodarstvih,
- vseh hmeljišč, ki mejijo na okužena hmeljišča,
- vseh hmeljišč, ki mejijo na okužena območja,
- vseh hmeljišč, kjer obstaja utemeljen sum, da so uporabljali stroje, orodja in opremo (vključno z delovno silo) iz okuženih kmetijskih gospodarstev.

IHPS ob potrditvi navzočnosti CBCVd evidentira število okuženih rastlin v posamezni vrsti, obvesti pristojnega inšpektorja ter seznaniti imetnika z navzočnostjo CBCVd in z ukrepi.

Glede na to, da se odredi uničenje rastlin v petih ali več vrstah znotraj enega hmeljišča, je pomembna natančna določitev lokacije odstranjenih rastlin za vodenje spremembe gojenih rastlin v Registru kmetijskih gospodarstev in za sledenje lokacijam, kjer so z inšpekcijsko odločbo odrejeni ukrepi prepovedi gojenja gostiteljskih rastlin. Zato je potrebna nabava posebnih GPS naprav, ki omogočajo določitev lokacije z majhnim odstopanjem.

7.1.1.1 Izvajalec subvencioniranih storitev

Pomoč za nadomestilo stroškov zdravstvenih pregledov, testiranja vzorcev in drugih ukrepov sistematičnega pregledovanja rastlin hmelja (beleženje GPS koordinat robov okuženih hmeljišč,

izdelava terenskih kart za preglede, evidence o pregledih, seznanjanje pridelovalcev) se v skladu z enajstim odstavkom 26. člena Uredbe 702/2014/EU upravičencem dodeli v obliki subvencioniranih storitev in se izplača izvajalcu teh storitev.

Izvajalec subvencioniranih storitev je IHPS, ki mu je dodeljeno javno pooblastilo UVHVVR v skladu z 68. členom ZZVR-1.

7.1.1.2 Upravičeni stroški

Upravičeni stroški v okviru tega ukrepa so stroški dela strokovnjakov in tehnikov za izvajanje zdravstvenih pregledov, vzorčenja in testiranja ter stroški materiala za izvajanje zdravstvenih pregledov, vzorčenja in testiranja.

V okviru ukrepov za preprečevanje širjenja in zatiranja viroidnih zakrnelosti hmelja se izvajajo zdravstveni pregledi in testiranja za ugotavljanje navzočnosti viroidnih zakrnelosti hmelja.

Sredstva za izvajanje povečanega obsega aktivnosti za ugotavljanje navzočnosti viroida obsegajo stroške dela in materialne stroške za zdravstvene preglede hmeljišč, vzorčenje, testiranje, beleženje GPS koordinat robov okuženih hmeljišč, izdelavo terenskih kart za preglede, evidence o pregledih, seznanjanje pridelovalcev.

V letih 2019–2021 je vsako leto predviden pregled približno 600 ha površin: od tega 140 ha okuženih površin in 460 ha neokuženih površin v ogroženem območju, ki obsega v letu 2018 1.667 ha (vir: SURS).

Program 2019	Aktivnost	Stroški	Ocena stroškov (EUR)
Program zdravstvenih pregledov in testiranj	Zdravstveni pregledi (strokovno in tehnično delo)	900 ur x 20 EUR	18.000,00
	Zdravstveni pregledi (materialni stroški - najem avtomobila)	25-30 EUR/dan x 2 meseca	1.800,00
	Zdravstveni pregledi (študentsko delo)	5 študentov, 2 meseca, 6,75 EUR/uro x 1500 ur	10.125,00
	Testiranje (material in delo)	200 analiz (42,5 EUR/analizo)	8.500,00
	Oprema (GPS in fotoaparati – podpora dokazovanju, svetovanju, predstavitev)	2 x GPS = 4850 EUR 1 x fotoaparati = 575 EUR	10.275,00
SKUPAJ v 2019			48.700,00

Program 2020	Aktivnost	Stroški	Ocena stroškov (EUR)
Program zdravstvenih pregledov in testiranj	Zdravstveni pregledi (strokovno in tehnično delo)	900 ur x 20 EUR	18.000,00
	Zdravstveni pregledi (materialni stroški - najem avtomobila)	25-30 EUR /dan x 2 meseca	1.800,00
	Zdravstveni pregledi (študentsko delo)	5 študentov, 2 meseca, 6,75 EUR/uro x 1500 ur	10.125,00
	Testiranje (material in delo)	200 analiz (42,5 EUR/analizo)	8.500,00
SKUPAJ v 2020			38.425,00

Program 2021	Aktivnost	Stroški	Ocena stroškov (EUR)
Program zdravstvenih pregledov in testiranj	Zdravstveni pregledi (strokovno in tehnično delo)	1.400 ur x 20 EUR	28.000,00
	Zdravstveni pregledi (materialni stroški - najem avtomobila)	25-30 EUR/dan x 2 meseca	1.800,00
	Zdravstveni pregledi (študentsko delo)	3 študenti, 2 meseca, 6,75 EUR/uro x 900 ur	6.075,00
	Testiranje (material in delo)	380 analiz (42,5 EUR/analizo)	16.150,00
SKUPAJ v 2021			52.025,00

7.1.1.3 Način izplačila sredstev izvajalcu subvencioniranih storitev

Sredstva za izvajanje subvencioniranih storitev v zvezi z ugotavljanjem navzočnosti CBCVd na hmelju se izplačajo IHPS na podlagi letne pogodbe in programa dela med UVHVVR in IHPS na podlagi zahtevka in poročila o opravljenem delu.

7.1.2 Testiranje razmnoževalnega materiala hmelja

Za preprečevanje širjenja viroida je pomembna uporaba certificiranega sadilnega materiala, posebno tistega, ki je pridelan v nadzorovanih pogojih (certificirane sadike A- CSA). Na okuženih kmetijskih gospodarstvih ni dovoljeno nabirati sadik za sajenje, niti za samooskrbo. Pridelava sadik CSA je pod nadzorom uradnega organa za potrjevanje - Kmetijskega inštituta Slovenije.

Zaradi krčenja okuženih hmeljišč je potrebno zagotoviti večje količine sadik hmelja za obnovo hmeljišč. Ocenjuje se, da je potrebno vzgojiti trikrat večjo količino osnovnih matičnih rastlin, da bo mogoče do leta 2021 zagotoviti hmeljarjem zadostno število sadik hmelja najvišje kategorije za obnovo izkrčenih hmeljišč.

V skladu s Pravilnikom o trženju razmnoževalnega materiala in sadik hmelja (Uradni list RS, št. 45/13 in 24/15) se zaradi zagotavljanja zdravstvene ustreznosti sadik CSA testira izhodiščni material (t. i. osnovne matične rastline), ki se uporabi za pridelavo sadik CSA. Sadike CSA so pridelane iz izvornih matičnih rastlin (IMR), ki so vsako leto 100 % testirane na latentno navzočnost CBCVd in HSVd ter osnovnih matičnih rastlin (OMR), kjer se vsako leto testira rastline za razmnoževanje. Obvezno se OMR testirajo na CBCVd in HSVd.

7.1.2.1 Izvajalec subvencioniranih storitev

Pomoč za nadomestilo stroškov testiranja vzorcev razmnoževalnega materiala hmelja se v skladu z enajstim odstavkom 26. člena Uredbe 702/2014/EU upravičencem dodeli v obliki subvencioniranih storitev in se izplača izvajalcu teh storitev.

Izvajalec subvencioniranih storitev testiranja razmnoževalnega materiala hmelja na viroidne zakrnelosti hmelja je IHPS, ki mu je dodeljeno javno pooblastilo UVHVVR v skladu z 68. členom ZZVR-1.

7.1.2.2 Upravičeni stroški

Upravičeni stroški v okviru tega ukrepa so stroški dela strokovnjakov in tehnikov za izvajanje vzorčenja in testiranja ter stroški materiala za vzorčenje in testiranje.

Glede na predvidena krčenja okuženih nasadov bo potrebno za obnovo teh površin do spomladi 2021 vzgojiti najmanj dodatnih 368.000 sadik kategorije CSA (115 ha x 3.200 sadik), za kar bo treba pred razmnoževanjem testirati najmanj dodatnih 2.850 OMR, kar pomeni povečanje stroškov vzorčenja in testiranja povzročiteljev viroidne zakrnlosti hmelja. Z upoštevanjem celotnega obsega okuženih nasadov (145 ha), evidentiranih v letu 2018, in morebitnih novih najdb, se ocenjuje do leta 2021 še letno uničenje v obsegu 20 ha, kar pomeni letno potrebo po dodatnih 64.000 sadikah kategorije CSA.

Aktivnost 2020		Ocena stroškov (EUR)
Testiranje 2.850 OMR na CBCVd; 950 analiz (združeni vzorci po 3 OMR) (prvih 100 vzorcev = 42,50 EUR/vzorec; vsak nadaljnji vzorec = 21,25 EUR)		22.312,50
Vzorčenje 2.850 OMR (povpr. 4 OMR/uro; tehnično delo: 13,25 EUR/uro)	710 ur	9.407,50
SKUPAJ		31.720,00

Aktivnost 2021		Ocena stroškov (EUR)
Testiranje 500 OMR na CBCVd, HSVd; 167 analiz (združeni vzorci po 3 OMR) (prvih 100 vzorcev = 42,50 EUR/vzorec; vsak nadaljnji vzorec = 21,25 EUR)		5.673,75
Vzorčenje 500 OMR (povpr. 4 OMR/uro; tehnično delo: 13,25 EUR/uro)	123 ur	1.629,75
SKUPAJ		7.303,50

7.1.2.3 Način izplačila sredstev upravičencem

Sredstva za izvajanje subvencioniranih storitev testiranja razmnoževalnega materiala hmelja se dodelijo izvajalcu storitev na podlagi letne pogodbe in programa dela med UVHVVR in izvajalcem storitev na podlagi zahtevka in poročila o opravljenem delu.

7.2 Odškodnine za uničene rastline hmelja oz. izkrčena hmeljišča – ocena

V letu 2019 so predvideni nujni ukrepi krčenja okuženih hmeljišč v več fazah. V prvi fazi (do 31. maja 2019) so zajeta okužena hmeljišča evidentirana v letu 2018, **to je okoli 85 ha okuženih hmeljišč.**

V prvi fazi so fitosanitarni inšpektorji v skladu s XIV. točko Odločbe o nujnih ukrepih do 15. 4. 2019 imetnikom rastlin hmelja odredili ukrepe za odstranitev rastlin hmelja v okuženih hmeljiščih, evidentiranih v letu 2018. V skladu z odločbo fitosanitarnega inšpektorja in na podlagi X. točke Odločbe o nujnih ukrepih mora imetnik rastlin izkrčiti okužene rastline do 31. maja 2019 ali do 30. oktobra 2019, če na mestu uničenih rastlin hmelja ni bilo gojenih nobenih rastlin za pridelek (praha).

Tabela 1: Predviden obseg površin z uničenimi rastlinami po okuženih kmetijskih gospodarstvih evidentiranih v 2018

Kmetijsko gospodarstvo	Program krčenja (ha)	Delež krčenja glede na velikost celotnega posestva (%)	Celotna površina hmeljišč na posestvu (ha)
22	0,569	1,67	34,02
21	0,732	2,20	33,23
20	0,386	2,65	14,59
19	0,600	3,16	18,98
18	0,410	3,26	12,58
17	0,552	4,60	12,01
16	0,771	7,19	10,73
15	3,324	9,02	36,84
14	0,849	9,64	8,81
13	1,445	11,25	12,85
12	4,248	17,38	24,45
11	0,845	24,48	3,45
10	2,951	26,74	11,04
9	3,462	29,28	11,82
8	4,689	34,03	13,78
7	14,159	50,05	28,29
6	2,703	65,80	4,11
5	9,803	65,89	14,88
4	2,108	78,53	2,68
3	11,729	79,18	14,81
2	5,712	82,34	6,94
1	8,817	94,19	9,36
SKUPAJ	80,86		340,22

IHPS	Program krčenja (ha)	Delež krčenja glede na velikost celotnega posestva (%)	Celotna površina hmeljišč na posestvu (ha)
1	4,217	19,34	21,81

V naslednji fazi bodo inšpektorji odredili ukrepe uničenja okuženih rastlin hmelja, za katere bo v rastni dobi, po 31. maju 2019, potrjena okužba z viroidom. Glede na epidemiologijo bolezni in verjetnost odkrivanja prikritih žarišč okužb, ki v letu 2018 niso bila opažena in evidentirana, lahko predvidevamo, da bo do konca leta 2019 potrjena okužba **še na najmanj 30 ha novih hmeljišč**.

Ob predpostavki, da se v letu 2019 odkrije še vsa preostala okužena hmeljišča in izvede ukrepe uničenja ter druge predpisane ukrepe, se v letu 2020 ne predvideva večjega obsega krčenja, največ okoli 20 ha in v letu 2021 le posamične najdbe, največ do 10 ha.

Za uničene rastline hmelja, za katere bo inšpektor odredil ukrepe izkoreninjenja, so hmeljarji in IHPS upravičeni do finančnega nadomestila oz. odškodnine. V skladu z ZZVR-1 je imetnik

rastlin hmelja upravičen do odškodnine, če je obvestil pristojnega inšpektorja ali drugo uradno osebo takoj, ko je ugotovil pojav škodljivega organizma ali je sumil o njem, in je izvedel vse predpisane in odrejene ukrepe za zdravstveno varstvo rastlin.

7.2.1 Upravičenci

Poleg določb iz točke 2.2 tega programa veljajo glede upravičencev pri tem ukrepu pomoči še naslednje določbe.

Na podlagi 59. člena ZZVR-1 ima imetnik rastlin pravico do odškodnine za uničene rastline, rastlinske proizvode in nadzorovane predmete, za katere je pristojni inšpektor odredil ukrepe. Imetnik rastlin je do odškodnine upravičen, če:

- obvesti pristojnega inšpektorja ali drugo uradno osebo po tem zakonu takoj, ko ugotovi pojav škodljivega organizma ali sumi o njem, in
- je izvedel vse predpisane in odrejene ukrepe za zdravstveno varstvo rastlin.

Do sredstev za odškodnine ni upravičen imetnik rastlin, ki ni izvedel predpisanih in odrejenih ukrepov iz odločbe fitosanitarnega inšpektorja ali Odločbe o nujnih ukrepih.

V skladu s VII. točko Odločbe o nujnih ukrepih se za okuženo območje šteje kmetijsko gospodarstvo, ki je posest ali skupina zemljišč, z vsemi pripadajočimi objekti, stroji in opremo in ima eno ali več hmeljišč, kjer je bila z diagnostično preiskavo potrjena navzočnost CBCVd in mu je dodeljena identifikacijska številka kmetijskega gospodarstva KMG-MID.

7.2.2 Upravičeni stroški

Upravičen strošek pri pomoči za odpravo škode zaradi viroidnih zakrnelosti hmelja se izračuna na podlagi meril, kot jih določa deveti odstavek 26. člena Uredbe 702/2014/EU:

- a) tržne vrednosti uničenih rastlin tik pred pojavom suma ali potrditvijo prisotnosti škodljivega organizma na rastlinah;
- b) izpada dohodka zaradi obveznosti karantene, težav pri ponovnem sajenju in obveznega kolobarjenja, naloženega v okviru javnega programa ali ukrepa.

Za izračun upravičenih stroškov v okviru tega ukrepa se upoštevajo določbe 59. člena ZZVR-1 in Pravilnika o odškodninah na področju zdravstvenega varstva rastlin (Uradni list RS, št. 27/03, 33/05, 30/07 in 74/11; v nadaljnjem besedilu: Pravilnik o odškodninah), ki določa splošne in posebne kriterije za trajne nasade, kamor spadajo tudi hmeljišča.

Višino odškodnine izračuna komisija, imenovana s strani predstojnika UVHVVR, na podlagi modelnih izračunov. Modelne izračune pripravi komisija, v kateri sodelujejo strokovnjaki s področja hmeljarstva in kmetijske ekonomike.

Pri izračunu odškodnine zaradi viroidnih zakrnelosti hmelja se v modelnih izračunih upošteva:

- a) **Tržna vrednost uničenih rastlin**, ki je odvisna od starosti in gostote nasada ob uničenju ter kategorije uporabljenega izhodiščnega materiala (sadike A, B ali brez certifikata). Vrednost ene rastline se izračuna tako, da se vrednost nasada deli s številom rastlin na ha. Standardni gostoti pri hmeljnih nasadih sta 3200 ali 3500 rastlin na ha. V vrednost nasada so zajeti stroški naprave in oskrbe nasada do polne rodnosti, ki vključujejo stroške materiala (sadike, gnojila, fitofarmaceutvska sredstva, vrvice) in storitev (analiza tal), ter stroške dela in z delom povezanih obveznosti (strojne in ročne ure: priprava zemljišča pred sajenjem, sajenje, napeljava vrvic). V stroške naprave nasada niso vključeni stroški izdelave lesene konstrukcije. Pri vrednosti nasada je

upoštevana amortizacija, zato njegova vrednost s starostjo pada. Tržna vrednost ene rastline je višja pri mlajših rastlinah višje kategorije in manjši gostoti nasada.

b) **Izpad dohodka zaradi obveznosti karantene** zajema:

- Izpad dohodka v naslednjih dveh letih od leta uničenja, za kateri je predpisana obvezna karantena. Ta izpad dohodka se izračuna iz vrednosti pridelka na ha, ki se določi na podlagi zadnje objavljenih odkupnih cen po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije (SURs), zmanjšanih za spremenljive stroške pridelave po metodologiji modelnih kalkulacij SIMAHOP. Izpad dohodka na rastlino se izračuna tako, da se izpad dohodka na ha deli s številom rastlin na ha. V kolikor ukrepi niso izvedeni v skladu s predpisi, lahko fitosanitarni inšpektor obdobje karantene podaljša, vendar v tem primeru izpad dohodka zaradi podaljšane karantene ni povrnjen. Izpad dohodka za dve leti zaradi karantene se v celoti upošteva le, če nasad ne presega amortizacijske dobe za več kot 30 % (amortizacijska doba je 20 let, torej do 27 let). Če je ta meja presežena, se prizna le polovični izpad dohodka;
- Izpad dohodka v letu uničenja, če so bile rastline uničene pred obiranjem pridelka. Ta izpad dohodka se izračuna iz vrednosti pridelka na ha v letu uničenja. Ta se prav tako določi na podlagi odkupnih cen po podatkih SURs, zmanjšanih za stroške pridelave, ki zaradi predčasnega uničenja niso nastali. Izpad dohodka na rastlino se izračuna tako, da se izpad dohodka na ha deli s številom rastlin na ha.

3. člen Pravilnika o odškodninah določa, če je imetnik uničenih rastlin za sanacijo uničenega nasada že pridobil javna sredstva Republike Slovenije, se ta del sredstev odšteje od ugotovljenega zneska odškodnine.

Od zneska, ki je podlaga za odškodnino, se odštejejo tudi kateri koli stroški, ki niso nastali neposredno zaradi te bolezni in bi jih upravičenec imel tudi v drugačnih okoliščinah.

V okviru tega ukrepa niso upravičeni stroški uničenja rastlin (izruvanje rastlin, odvoz rastlin iz okuženega hmeljišča, sežig ali zakop ali kompostiranje ali drug način uničenja), prav tako niso upravičeni stroški za izvajanje higienskih ukrepov razkuževanja strojev, orodja in drugih predmetov.

Odškodnina za hmeljne nasade je tako višja pri mlajših nasadih, višji kategoriji uporabljenih sadik in uničenju pred spravilom pridelka, na primer:

Starost (let)	Kategorija sadik: certificirane sadike	Odškodnina za ha po spravilu (EUR)	Odškodnina za ha pred spravilom (EUR)
2	A	24.800	34.500
2	B	20.000	30.000
2	brez	19.200	28.800
6	A	21.800	31.500
6	B	18.000	27.600
6	brez	17.400	27.000
10	A	18.800	28.500
10	B	16.000	25.600
10	brez	15.500	25.200
15	A	15.000	24.700
15	B	13.500	23.100
15	brez	13.200	22.900
20	A	11.200	20.900

20	B	11.000	20.600
20	brez	10.900	20.500

Tako odškodnina za povprečen hmeljni nasad, ki je star 10 let, B certifikata, uničen večinoma po spravi pridelka (2/3), razen okuženega dela (1/3), znaša okoli **19.000 evrov za ha**.

V skladu z Odločbo o nujnih ukrepih je bilo do 15. 4. 2019 z inšpekcijsko odločbo odrejeno uničenje rastlin hmelja v skupni površini 85 ha. Odločba o nujnih ukrepih omogoča dva roka za izruvanje podzemnega dela okuženih rastlin: 31. maj ali 30. oktober. Glede na pridobljene podatke se ocenjuje, da so bili do 31. maja 2019 izvedeni vsi predpisani in odrejeni ukrepi na 48 ha okuženih hmeljišč, na preostalih 37 ha bodo vsi ukrepi zaključeni najpozneje do 30. oktobra 2019, predvidoma pa že v septembru. Postopki ugotavljanja upravičenosti do odškodnine in višine odškodnin za 85 ha bodo zaključeni v rokih, ki zagotavljajo izplačilo odškodnin v proračunskem letu 2019.

Program 2019	Aktivnost	Stroški	Ocena stroškov (EUR)
	– Preverjanje izvedbe odrejenih ukrepov in ugotovitve v Zapisniku inšpektorja o izvedenih predpisanih in odrejenih ukrepih na okuženih hmeljiščih iz leta 2018 (ukrepi izvedeni v 2019) in vložena vloga za odškodnino s strani imetnika	85 ha x 19.000 EUR	1.615.000,00

Program 2020	Aktivnost	Stroški	Ocena stroškov (EUR)
	– Preverjanje izvedbe odrejenih ukrepov in ugotovitve v Zapisniku inšpektorja o izvedenih predpisanih in odrejenih ukrepih na okuženih hmeljiščih v letu 2019 (ocena 30 ha) in vložena vloga za odškodnino s strani imetnika	26* ha x 19.000 EUR	494.000,00

Program 2021	Aktivnost	Stroški	Ocena stroškov (EUR)
	– Preverjanje izvedbe odrejenih ukrepov in ugotovitve v Zapisniku inšpektorja o izvedenih predpisanih in odrejenih ukrepih na okuženih hmeljiščih iz leta 2020 (ukrepi izvedeni do 31. oktobra 2020) in vložena vloga za odškodnino s strani hmeljarja	17* ha x 19.000 EUR	323.000,00

* Do odškodnine za leto 2020 predvidoma ne bo upravičen imetnik, ki ni izvedel predpisanih ukrepov v 2019 in je zato v obračunu odškodnin predvideno za 4 ha manj sredstev, v letu 2021 pa za 3 ha.

7.2.3 Pogoji za pridobitev pomoči

Poleg pogojev iz 26. člena Uredbe 702/2014/EU so pogoji za pridobitev pomoči za odpravo škode zaradi viroidnih zakmelosti hmelja naslednji:

- upravičenec ima mesto pridelave hmelja na okuženem območju določeno z Odločbo o nujnih ukrepih;
- upravičenec je obvestil pristojnega inšpektorja ali drugo uradno osebo takoj, ko je ugotovil pojav viroidnih zakmelosti hmelja ali je sumil o njih;
- upravičenec je izvedel vse predpisane in odrejene ukrepe v skladu z odločbo fitosanitarnega inšpektorja o odreditvi ukrepov, izdano v skladu z Odločbo o nujnih ukrepih.

7.2.4 Način izplačila sredstev upravičencem

Izplačila odškodnin upravičencem se izvedejo na podlagi 59. člena ZZVR-1. Postopek za izplačilo odškodnine se začne na zahtevo vlagatelja, ki je imetnik uničenih rastlin hmelja. V zahtevku, ki ga vloži na UVHVVR, mora navesti zlasti vrsto in količino rastlin ter izjavo o vrsti in času izvedbe ukrepov. Vlagatelj lahko zahtevek za izplačilo odškodnine vloži najpozneje v enem letu po izdaji zapisnika pristojnega inšpektorja o izvedenih ukrepih.

O višini odškodnine po tem programu za posameznega upravičenca odloči UVHVVR na podlagi mnenja komisije za odškodnine ter izda odločbo v skladu z 59. členom ZZVR-1. Odločba vključuje navedbo naziva sheme pomoči, iz katere je bila dodeljena pomoč upravičencu, s sklicem na predpise Evropske unije, po katerih je ta pomoč dodeljena.

7.3 Odvoz in uničenje okuženih rastlin hmelja

Pridelovalci hmelja morajo na okuženem območju izvajati ukrepe, ki jih z inšpekcijsko odločbo odredi fitosanitarni inšpektor. Fitosanitarni inšpektor po potrditvi okužbe med drugim odredi tudi uničenje okuženih rastlin hmelja, ki se jih lahko uniči s sežigom, kompostiranjem, anaerobno razgradnjo v bioplinarni, zakopom ali drugim načinom v skladu z načrtom izrednih ukrepov. S ciljem preprečevanja širjenja viroida CBCVd, ki predstavlja resno grožnjo v pridelavi hmelja v Sloveniji, bomo pridelovalce hmelja, pri katerih je bila ugotovljena okužba, spodbujali k nadzorovanemu uničenju nadzemnih in podzemnih delov okuženih rastlin.

Uničenje okuženih rastlin hmelja bo potekalo v obratih za uničenje okuženih rastlin, ki so odobreni v skladu z Uredbo o predelavi biološko razgradljivih odpadkov in uporabi komposta ali digestata (Uradni list RS, št. 99/13, 56/15 in 56/18) in objavljeni na spletni strani Agencije Republike Slovenije za okolje (<http://www.arso.gov.si/varstvo%20okolja/odpadki/podatki/>).

Pri uničenju večjega števila rastlin hmelja bodo nastale velike količine izoranih korenin hmelja in hmeljevine, ki predstavljajo tveganje za širjenje viroida, če rastlinski ostanki niso uničeni na način, da se uniči viroid. Z vidika zmanjševanja tveganja za nastanek novih okužb in preprečevanja širjenja bolezni je treba zagotoviti odvoz korenin in hmeljevine v uradno odobrene kompostarne, bioplinarne, sežigalnice ali zakopati na ustrezen način. S finančno podporo pridelovalcem hmelja se tako spodbuja nadzoran odvoz in uničenje rastlinskih ostankov okuženih rastlin.

7.3.1 Upravičeni stroški

Pomoč prizadetim kmetijskim gospodarstvom bo dodeljena na podlagi izvirnega računa obrata za uničenje okuženih rastlin in dokazila o plačilu računov na ime vlagatelja.

V kolikor odvoz in uničenje okuženih rastlin hmelja v celoti izvede obrat za uničenje okuženih rastlin, se pomoč v okviru tega ukrepa dodeli za stroške odvoza in uničenja rastlin hmelja, ki je odrejen s strani pristojnih organov v zvezi z nujnimi ukrepi za preprečevanje vnosa in širjenja viroidnih zakrnelosti hmelja

V primeru, da pridelovalec hmelja opravi odvoz nadzemnih in podzemnih delov okuženih rastlin do obrata za uničenje okuženih rastlin, se pomoč dodeli le za stroške nadzorovanega uničenja nadzemnih in podzemnih delov okuženih rastlin.

Davek na dodano vrednost ni upravičen strošek.

7.3.2 Pogoji za pridobitev pomoči

Pogoji za pridobitev pomoči v okviru tega ukrepa so naslednji:

- upravičenec ima mesto pridelave hmelja na okuženem območju določenim v Odločbi o nujnih ukrepih;
- upravičenec izvede ukrepe v skladu z odločbo fitosanitarnega inšpektorja o odreditvi ukrepov, izdano v skladu z Odločbo o nujnih ukrepih;
- okužene rastline se predelajo v kompost I. (prvega) kakovostnega razreda, ki je izgubil status odpadka in postal proizvod ali predelajo v termofilnih bioplinarnah oziroma sežgejo v sežigalnicah.

Vlagatelj k vlogi priloži naslednje priloge:

- odločbo fitosanitarnega inšpektorja o odreditvi ukrepov, izdano v skladu z Odločbo o nujnih ukrepih;
- zapisnik fitosanitarnega inšpektorja o izvedenih predpisanih in odrejenih ukrepih na okuženih hmeljiščih;
- izvod izvirnega računa obrata za uničenje okuženih rastlin oziroma kompostarne za uničenje okuženih rastlin, ki je odobrena v skladu z Uredbo o predelavi biološko razgradljivih odpadkov in uporabi komposta ali digestata (Uradni list RS, št. 99/13, 56/15 in 56/18) in objavljena na spletni strani Agencije Republike Slovenije za okolje (<http://www.arso.gov.si/varstvo%20okolja/odpadki/podatki/>) s priloženo deklaracijo kompostarne, v kateri je navedeno, da so uničene okužene rastline termično predelane v kompost I. (prvega) kakovostnega razreda, ki je izgubil status odpadka in postal proizvod ali se predelajo v termofilnih bioplinarnah oziroma sežgejo v sežigalnicah;
- dokazilo o plačilu računov na ime vlagatelja.

Ob oddaji vloge za pomoč v okviru tega ukrepa mora biti vlagatelj vpisan v RKG v skladu s 141. členom Zakona o kmetijstvu (Uradni list RS, št. 45/08, 57/12, 90/12 – ZdZPVHVVR, 26/14, 32/15, 27/17 in 22/18). Če je vlagatelj pravna oseba ali samostojni podjetnik posameznik, mora biti registriran za opravljanje kmetijske dejavnosti.

7.3.3 Način izračuna višine sredstev za ukrep

Za pomoč v okviru tega ukrepa se zagotovijo sredstva v proračunu Republike Slovenije v ocenjenem znesku 90.000 evrov v obdobju 2019–2021.

Pomoč v okviru tega ukrepa znaša do 100 odstotkov upravičenih stroškov.

V primeru, da skupni znesek pomoči upravičencem, ki so vložili vlogo za pomoč v okviru tega ukrepa preseže ocenjena sredstva za posamezno leto, se znesek pomoči posameznemu upravičencu sorazmerno zniža, tako da se množi s korekcijskim faktorjem, ki se izračuna kot količnik razpoložljivih sredstev v posameznem letu in skupnega zneska zahtevane pomoči upravičencev, ki so vložili vlogo za pomoč v okviru tega ukrepa za posamezno leto.

Ocenjena količina na 1 ha je 15 ton korenik in 15 ton hmeljevine. Cena odvoza in kompostiranja je okoli 100 evrov/tono. Predvidevamo, da bodo izkoristili ukrep '*de minimis*' za uničenje hmeljevine na hmeljiščih, če bo v 2019 na njih ugotovljena okužba z viroidom in deloma tudi za nadzorovano uničenje korenik. Skupni stroški za odvoz iz hmeljišč in nadzorovano kompostiranje bi tako znašali okoli 45.000,00 evra, ob predvideni oceni okoli 30 ha novih okuženih hmeljišč v 2019. V nadaljnjih letih bi s srednjo negotovostjo lahko predvideli dodatno uničenje hmeljnih površin v obsegu 20 ha v letu 2020 in še dodatnih 10 ha v letu 2021. Ob predpostavki, da bodo hmeljarji kompostirali vso hmeljevino in deloma tudi korenike, bi to pomenilo še dodatnih 30.000,00 evra za leto 2020 in 15.000,00 evra za leto 2021.

Program 2019	Aktivnost	Stroški	Ocena stroškov (EUR)
	– Odvoz in kompostiranje okužene hmeljevine/ korenik – 15 ton/ha	30 ha x 1.500 EUR/ha (100 EUR/tono)	45.000

Program 2020	Aktivnost	Stroški	Ocena stroškov (EUR)
	– Odvoz in kompostiranje okužene hmeljevine/ korenik – 15 ton/ha	20 ha x 1.500 EUR/ha (100 EUR/tono)	30.000

Program 2021	Aktivnost	Stroški	Ocena stroškov (EUR)
	– Odvoz in kompostiranje okužene hmeljevine/ korenik – 15 ton/ha	10 ha x 1.500 EUR/ha (100 EUR/tono)	15.000

7.3.4 Način izplačila sredstev upravičencem

Vlagatelj za pridobitev pomoči v okviru tega ukrepa vloži obrazec »Vloga za finančno pomoč za nadomestilo škode v hmeljarstvu«, ki je objavljen na spletni strani AKTRP, skupaj z dokazili.

Vlagatelj vlogo odda najpozneje do 4. novembra tekočega leta priporočeno na pošto ali osebno v sprejemni pisarni AKTRP v času uradnih ur na naslov AKTRP, Dunajska cesta 160, 1000 Ljubljana.

Na obrazcu iz prvega odstavka te točke vlagatelj s podpisom izjavlja, da potrjuje točnost podatkov in navedb glede enotnega podjetja.

O izpolnjevanju pogojev in pravici upravičencev do pomoči v okviru tega ukrepa AKTRP odloči z odločbo. V odločbi AKTRP navede, da gre za pomoč *de minimis* v kmetijskem sektorju po Uredbi 1408/2013/EU, pri čemer navede njen naslov in mesto objave v Uradnem listu Evropske unije. AKTRP odločbo izda najpozneje do 2. decembra tekočega leta.

AKTRP pred odobritvijo pomoči preveri znesek že dodeljene pomoči *de minimis* za posameznega upravičenca v centralnem registru pomoči *de minimis* za kmetijstvo in ribištvo, ki ga vodi MKGP, za pomoč *de minimis* v drugih gospodarskih sektorjih pa v centralnem registru pomoči *de minimis*, ki ga vodi Ministrstvo za finance.

Za upravičence, ki so enotno podjetje, AKTRP predhodno preveri, ali že dodeljena pomoč *de minimis* za vsa podjetja v okviru enotnega podjetja ne presega zgornjih mej iz 3. člena Uredbe 1408/2013/EU.

AKTRP v 15 dneh po izplačilu pomoči po tem programu posameznemu upravičencu poroča MKGP o dodeljenih pomočeh na način, ki ga MKGP objavi na svojih spletnih straneh.

7.4 Ocena o potrebnih sredstvih

Oceno potrebnih sredstev predstavljajo stroški za izplačilo kmetijskim gospodarstvom v okuženih območjih za odškodnine za uničene rastline, za odvoz in kompostiranje rastlin hmelja ter izvajalcu ukrepa za povečan obseg dela v zvezi s spremljanjem zdravstvenega stanja hmeljišč in ugotavljanjem navzočnosti CBCVd ter testiranjem razmnoževalnega materiala hmelja.

Za izvedbo navedenega programa je treba zagotoviti sredstva, kot je razvidno iz spodnje tabele.

UKREP	STROŠKI 2019 (EUR)	STROŠKI 2020 (EUR)	STROŠKI 2021 (EUR)
Spremljanje zdravstvenega stanja hmeljišč in ugotavljanje navzočnosti viroidnih zakrnelosti hmelja	48.700,00	38.425,00	52.025,00
Testiranje razmnoževalnega materiala hmelja	-	31.720,00	7.303,50
Odškodnine za uničene rastline oz. izkrčena hmeljišča - ocena	1.615.000,00	494.000,00	323.000,00
Odvoz in kompostiranje rastlin hmelja	45.000,00	30.000,00	15.000,00
SKUPAJ PO LETIH	1.708.700,00	594.145,00	397.328,00
SKUPAJ			2.700.173,50